

СТРАТЕГІЧНИЙ ПРИНЦИП ПОРОЖНЕЧІ І НАПОВНЕНОСТІ СУНЬ-ЦЗИ

Мкртчян М.Ж.

Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «ХАІ»

Чмихун С.Є., кандидат філософських наук, доцент

Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «ХАІ»

*Мудрий воїн робить так, щоб інші приходили до нього,
сам же не йде ні до кого.*

Сунь-цзи «Мистецтво війни».

Найкраща перевірка для будь-якої системи знання – її успішне функціонування. Про ефективність системи Сунь-цзи, яка містить принципи стратегії, а також тактику ведення військових дій, свідчить те, що упродовж минулих з моменту його написання двох з половиною тисяч років всі військові теоретики Китаю, від найдавніших до наших сучасників, постійно цитували і використовували дане джерело. «Військова стратегія» Сунь-цзи, відома як «Мистецтво війни», залишалася найважливішим військовим трактатом в Азії, де навіть прості люди знали її назву. Не тільки китайські, але й японські, корейські військові теоретики і солдати вивчали її.

Цінність трактату Сунь-цзи «Мистецтво війни» є не стільки у вираженні сутності військового мистецтва. У своїх логічних побудовах Сунь-цзи спирається на базові філософські принципи, проектування яких в реальність породжує різноманіття тактичних і стратегічних рішень. Сунь-цзи займався також проблемою вирішення протиріч між державами. Після того, як Захід відкрив для себе Сунь-цзи, були зроблені спроби перетворити цей твір посібник для фахівців з переговорів, управління людьми, соціальними

групами. Треба, щоправда, відзначити, що частіше ці спроби перетворювалися в слабо прив'язані до джерела низки конкретних рекомендацій, втрачаючи в цьому випадку самоцінність базових принципів. Китайська культурна традиція зображення дійсності, на думку сходовознавців, позбавлена суворих правил. У цьому сенсі будь-яка практика, будь-яка дія або будь-який крок перетворюється на гру. Китайська манера управління, як і стратегія будується на не дуалістичному погляді на світ. Тут немає суб'єктно-об'єктної парадигми, логоцентризма. Даоський підхід, який є заснованим на принципах природності та видимого «недіяння», співвідношення «хаосу-порядку», «наповненості-порожнечі», розглядається як універсальний, застосовний не тільки до різного виду духовних практик, але й до побутових речей, до політики та війни. Найдавніше написання ієрогліфа «війна» являє собою співвідношення таких слів як «спис» і «зупинити». Ведення воєнних дій і політичних реформувальних ґрунтується на стратегічному підході співвідношення порожнечі та наповненості. Як стверджує Сунь-цзи: важливо бачити порожнечу у військах супротивника, щоб її наповнити, зробити порожніми свої війська, а при необхідності наповнити їх, тобто вчасно нападати і відступати, при цьому не відокремлюючи себе від свого ворога, нібито стаючи його продовженням. Навіть у військових мистецтвах принцип ставився не на протиставленні себе ворогові, а на продовженні його самого, його рухів та його атаки.

Китай, який сьогодні переживає черговий виток розвитку та стає одним з найважливіших технологічних центрів сучасної цивілізації, протягом усієї своєї історії зазнавав різні потрясіння та метаморфози. Варто пам'ятати, що сучасний Китай перейняв радянську естетику. Це відбивається навіть у любові рядових китайців до російських народних пісень (які вони вважають китайськими народними мотивами). Але при цьому, Китай завжди залишається Китаєм. Стародавні загарбники і союзники, намагаючись завойовувати і впливати на китайську культуру, в результаті самі перетворювалися на китайців, переймаючи обряди, побут і навіть мову. Чому так відбувається? Відповідь треба пошукати в східноазіатському пейзажі, який ніколи не являє собою завершений малюнок? В технічному відношенні, він поступається західній манері написання картин. Але суть не в точному відтворенні предмета, а у відтворенні його сутності, в заклику здійснити подорож або навіть продовжити малюнок, домалювати його, подумати. Головний принцип ілюзорності в натяку, примарності реального. З цього погляду всі види політичних відносин, навіть кровопролитна загарбницька експансія мають непостійний характер. У розумінні Дао сама Піднебесна завжди носила постійний характер, вона всмоктує в себе все чужорідне, але при цьому роблячи його своїм. У цьому плані, нам варто було б повчитися цьому, так як при всій нашій особливості вбирати в себе різні культури, ми постійно страждаємо від самоідентифікації, намагаючись приміряти на себе різні культурні детермінанти Сходу і Заходу. Так було і з релігією. У Китаї були гоніння на даосизм і буддизм. Але в підсумку це вилилося в повне співвіднесення «трьох коштовностей» нації: конфуціанство, даосизм і

буддизм. До причин ефективного використання китайської культурної традиції як теоретиками, так і практиками Заходу, її впливу на дипломатію, державне управління, менеджмент, можна віднести те, що тут відсутнє як таке поділ на суб'єкт і об'єкт, банальне і освічене знання, стародавнє і сучасне. Історія сприймається не як факти або події, а як спілкування з предками. Китайські стратагеми не вичерпуються тільки військовою практикою. Війна не розглядається як досягнення конкретної перемоги і взагалі як військова дія. Існує легенда, згідно з якою імператор одного з переможців царств навіть заборонив святкувати перемогу, але наказав спорудити вівтар в пам'ять про криваві бої. Історія – це потік, він не має початку і кінця. життя, як якийсь продовження цього потоку. Матеріальне і духовне має різні варіації матеріально-духовної субстанції «ци», тому немає верховенства духовного над матеріальним і навпаки, а будь-побутової досвід застосуємо і досягнення духовних висот, і стратегії війни. Саме тому «той, хто добре веде війну, здійснює шлях і дотримується закону. Тому він і може керувати перемогою і поразкою».

Всього Сунь-цзи призводить чотири основні елементи стратегії: підготовка і пізнання власних сил, правильна оцінка противника, розрахунок часу та вивчення місцевості, умов бою. Сукупність цих елементів з урахуванням можливих несподіванок забезпечує перемогу.

Згідно Сунь-цзи, найкращий вид перемоги - це перемога, здобута з мінімальною затратою сил, найбільш ефективним способом і в найкоротший час, тобто перемога шляхом «недіяння». «Зброя – це знаряддя лиха, боротьба проти чесноти ... тому в бій вступають тільки тоді, коли це не можна обминути», – каже й інший стратег давнини Вей Ляоцзи (VI ст. до н. е.). Вступивши до бою, бажано насамперед «розбити задуми противника» і тим самим відразу ж визначити результат. Якщо Лао-цзи, Ле-цзи і інші теоретики філософського даосизму всіляко підкреслювали імпульсивність і спонтанність дій, то Сунь-цзи особливу увагу приділяє попереднім розрахункам, тверезої оцінки співвідношення сил. «Хто – ще до бою – перемагає попереднім розрахунком, у того шансів багато; хто – ще до бою – не перемагає розрахунком, у того шансів замало». Розрахунок повинен бути побудований на знанні, на вивченні можливостей противника в порівнянні з власними можливостями: «Якщо знаєш його і знаєш себе, борися хоч сто разів, небезпеки не буде; якщо знаєш себе, а його не знаєш, один раз переможеш, іншим разом зазнаєш поразки; якщо не знаєш ні себе, ні його, кожен раз, коли будеш битися, будеш зазнавати поразки». Сунь-цзи не схильний абсолютизувати доктрину «недіяння», яка стала стрижнем філософського даосизму. У його вченні першорядне значення надається ініціативній, стрімкій і добре підготовленій атаці. Дій в битві тільки два – правильний бій і маневр, але неможливо обчислити всіх змін в правильному бою і маневрі. Правильний бій і маневр взаємно породжують один одного, і це подібно кругообертанню, який немає кінця. Визначальні фактори тактичної переваги: вміння нав'язати противнику свій план ведення бою, перехоплення ініціативи, потужний натиск

з проривом оборони суперника в слабкому місці та стрімкий завершальний удар. Тут Сунь-цзи в повній мірі використовує положення про взаємодію Інь і Янь, про порожнечу і наповненість, про прямування ритму змін і світовому Дао. «Сила воїна подібна до води. У неї немає постійної і певної форми. Здатність перемагати за допомогою мінливості і гнучкості є найбільшою мудрістю».